

7. Лаппо Г. М. Города на пути в будущее / Г. М. Лаппо. – М. : Мысль, 1987. – 236 с.
8. Міжнародне міжрегіональне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.adm.gov.te.ua/index.php?module=politics§ion=172.
9. Програма транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2007–2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.volfoto.inf.ua/pagesi/istomist/programa.htm.
10. Слащук А. М. Основні тенденції сучасних урбанізаційних процесів Волинської області / А. М. Слащук, Н. В. Вишнеvsька // Наук. вісн. ВДУ ім. Лесі Українки. Сер. : Географія. – 1998. – № 5. – С. 73–78.
11. Слащук А. М. Місцеві економічні центри у господарському розвитку обласного мезорайону (на прикладі Волинської області) : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : 11.00.02 / А. М. Слащук. – К., 2000. – 19 с.

Адреса для листування:
Волинська обл., м. Луцьк,
вул. Потапова, 9, кімн. 620.

Статтю подано до редколегії
06.10.2012 р.

УДК 911.3:314.7(477.450)

І. І. Гудзеляк – кандидат географічних наук,
доцент кафедри економічної і соціальної географії
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Географія міграційних процесів між Україною і Німеччиною

*Роботу виконано на кафедрі економічної
і соціальної географії ЛНУ ім. Івана Франка*

У статті висвітлено тенденції міграційних процесів між Україною та Німеччиною. Охарактеризовано трудову міграцію, а також показано географію розселення українських мігрантів у Німеччині.

Ключові слова: еміграція, трудова міграція, розселення мігрантів, напрямки міграції.

Гудзеляк И. И. География миграционных процессов между Украиной и Германией. В статье освещены тенденции миграционных процессов между Украиной и Германией, характеризуется трудовая миграция. А также показывается география расселения украинских мигрантов в Германии.

Ключевые слова: эмиграция, трудовая миграция, расселение мигрантов, направления миграции.

Hudzelyak I. I. The Geography of Migration Processes Between Ukraine and Germany. The article highlights trends in migration processes between Ukraine and Germany. Labor migration is characterized. Settlement of population of Ukrainian migrants in Germany is shown.

Key words: emigration, migration, settlement of migrants, migration direction.

Постановка наукової проблеми та її значення. Серед європейських країн Німеччина відзначається досить тривалою і виваженою імміграційною політикою, що певним чином, поряд із географічною близькістю, вплинуло на потужність та структуру української еміграції у цю країну. Німеччина, як високорозвинена країна світу, є привабливим ринком для трудових мігрантів, тут існують чудові можливості для самореалізації високоінтелектуальних кадрів у новітніх сферах науково-технічної діяльності. Високий рівень життя та лояльність німців до культурної незалежності мігрантів є ще одним із вагомих аспектів міграційної привабливості країни. Активні міграційні процеси між Україною та Німеччиною мають двадцятилітню історію, однак ґрунтовних досліджень їхніх сучасних особливостей у вітчизняній суспільній географії на було проведено.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Співпраця між Україною і Німеччиною є переважно предметом досліджень фахівців із міжнародних відносин. Зокрема, ці проблеми вивчали А. Ю. Мартинов (2002), Г. В. Старостенко (2002, 2003), Р. А. Кривonos (2004). У 2006 р. Комітет Верховної Ради України з питань європейської інтеграції опублікував матеріали парламентських

© Гудзеляк І. І., 2012

слухань «Співробітництво України та Німеччини». Суспільно-географічні аспекти зовнішніх зв'язків України та Німеччини проаналізувала І. Г. Хільчевська (захист кандидатської дисертації відбувся у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка у 2002 р.) [3]. Міждержавна міграція досліджувалася авторами у контексті двосторонніх економічних і соціально-культурних зв'язків. Географію української діаспори, у тому числі в Німеччині, досліджували також Ф. Д. Заставний та О. І. Шаблій.

Мета нашого дослідження – виявити сучасні особливості міграційних процесів між Україною та Німеччиною, розселення українських мігрантів в Німеччині. Основними **завданнями** дослідження є:

- визначити сучасні тенденції у міграційних процесах між Україною і Німеччиною;
- охарактеризувати особливості трудової міграції українців у Німеччину;
- показати географію розселення українських мігрантів у цій країні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Міжнародна міграція населення є важливим складником зовнішніх зв'язків України та Німеччини. Активні міграційні процеси розпочалися після падіння Берлінської стіни та розпаду СРСР. У результаті чого інтенсивно відбувався процес об'єднання Німеччини, а Україна поступово здобувала державний суверенітет. Саме ФРН стала однією з перших серед провідних держав світу, яка 1992 р. відкрила у Києві своє посольство. 1993 року підписано Декларацію про основи відносин між Україною та Федеративною Республікою Німеччина, що ознаменувало початок формування правової бази двосторонніх відносин. Головну увагу в регулюванні міждержавних зв'язків звертали на економічну співпрацю, тоді як міграційні процеси характеризувалися об'єктивними тенденціями загальноєвропейського та світового рівня.

Проблема наукового вивчення міждержавної міграції полягає у недостовірності вітчизняних статистичних даних, що зумовлено складністю обліку нелегальної міграції, яка у структурі української еміграції вагома.

Міграція між Україною та Німеччиною має чітко виражений домінуючий напрям: кількість вибулих з України значно перевищує кількість іммігрантів. Загальний обсяг еміграції у Німеччину упродовж останніх п'яти років зріс у більше як два рази (табл. 1). Це логічний наслідок посилення економічних зв'язків між країнами, зростання обсягу німецького капіталу у процесах інвестування української економіки. У структурі міграції відбулися деякі зміни: обсяги службової міграції (ділові поїздки) та приватної міграції зросли удвічі, а кількість туристів майже не змінилася, тому питома вага організованого туризму суттєво зменшилася.

Таблиця 1

Обсяг міграцій з України в Німеччину*

Рік	Всього осіб	у тому числі		
		службова міграція, осіб	організований туризм, осіб	приватні поїздки, осіб
2006	172 180	26 111	45 525	100 544
2007	166 002	22 113	59 216	84 673
2008	151 869	28 555	57 295	66 019
2009	190 050	50 486	48 207	91 357
2010	383 325	55 863	37 418	290 044
2011	361 689	55 564	45 755	260 370

* Джерело: Державна прикордонна служба України

Трудова еміграція з України у розвинені країни світу має стабільно високу інтенсивність упродовж останнього десятиліття. Відомо, що Німеччина не є у списку країн із найбільшою кількістю українських заробітчан, адже нішу гастарбайтерів міцно утримують турецькі та польські іммігранти. Протягом останніх п'яти років у Німеччині виявлено тенденцію до зменшення кількості трудових мігрантів з України (рис. 1). Це пояснюється тим, що Німеччина зараз не є пріоритетною країною для бажаючих працювати у будівельній галузі чи у сфері обслуговування. «Тут все занадто складно і забагато бюрократії», стверджують ті, хто знайомий з німецькими реаліями [5]. Водночас, за даними соціологічного опитування Reserch & Branding Group, Німеччина, на думку українців, є

тією зарубіжною країною, в якій найкраще реалізовано принцип «держави для громадян» (так вважає 20 % опитаного населення) [4].

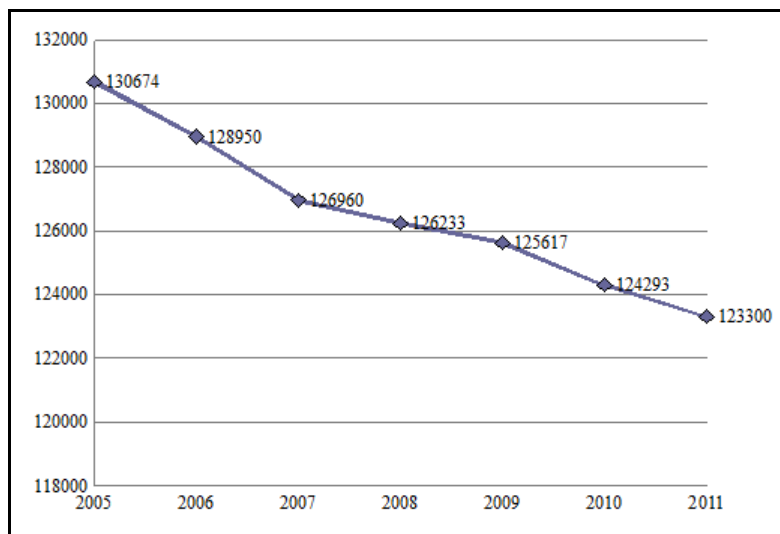

Рис. 1. Динаміка кількості трудових мігрантів з України у Німеччині у 2005–2011 рр., осіб

Отже, у 2011 р. в Німеччині офіційно було зареєстровано 123,3 тис. трудових мігрантів з України, що на 7,4 тис. менше порівняно з 2005 р. Майже 60 % вибулих – це люди у працездатному віці. До того ж спостерігається так званий «відтік інтелекту»: Німеччина входить до першої п'ятірки країн (поряд із Росією, США, Ізраїлем, Канадою), до яких з України виїжджає найбільша кількість наукових працівників вищої кваліфікації (докторів і кандидатів наук) переважно на постійне місце проживання (рис. 2). Високий освітній та інтелектуальний рівень українських мігрантів зумовлює зростання обсягів грошових переказів. Так, лише протягом 2011 р. загальний обсяг грошових переказів в Україну з Німеччини збільшився на 10,8 % до 423 млн дол. США.

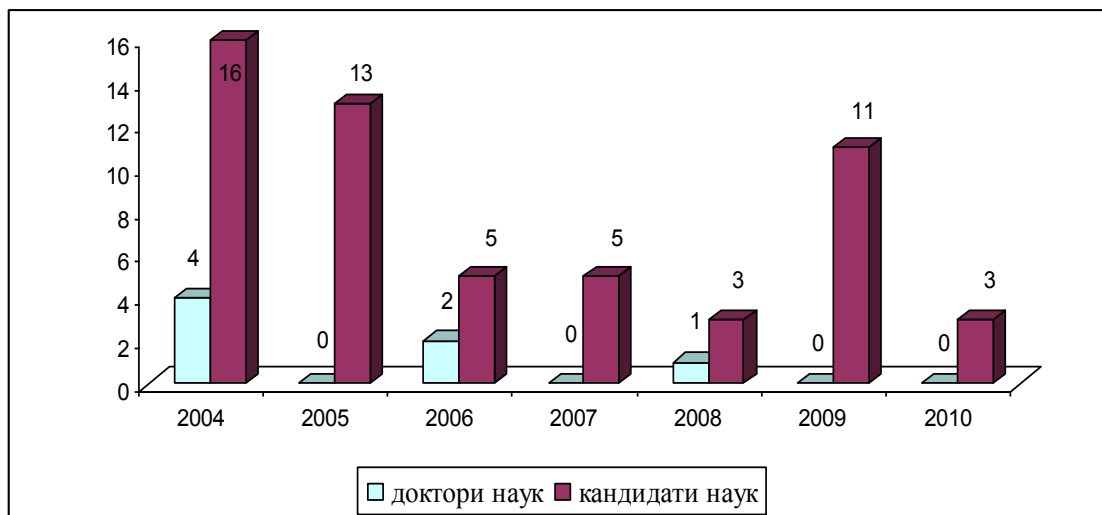

Рис. 2. Виїзд фахівців вищої кваліфікації з України в Німеччину у 2004–2010 рр., осіб

За даними Федерального статистичного управління Німеччини, на 1 січня 2012 р. частка українських мігрантів від загальної кількості іноземних громадян країни становила 1,67 % (але за неофіційними даними, їх кількість, а отже й питома вага, значно більша). Для порівняння, в Італії за даними Національного інституту статистики Італії, частка українців у загальній кількості іммігрантів

становить понад 4 %. У статевій структурі українських мігрантів у Німеччині домінують жінки (62,4 %). Більшість мігрантів з України на території Німеччини – це економічно активне населення у віці від 25 до 65 років, яке у 2011 р. становило 63,5 % загальної кількості українських мігрантів (або 78 273 особи) [6]. Аналіз сімейного стану українських трудових мігрантів у ФРН за 2011 р. показує, що більшість громадян України одружені (51,2 %), із них 16,8 % одружені з громадянами Німеччини (лише після трьох років спільного проживання отримують громадянство). Більшість шлюбів – це такі, в яких дружина – українка: 3497 українців одружені з громадянками ФРН та 17 262 етнічних українок – із громадянами ФРН. Відмічено велику частку неодружених мігрантів з України, які здобувають освіту в Німеччині – 27,2 %. Значно менша частка розлучених (8,4 %) та овдовілих (3,7 %) (рис. 3).

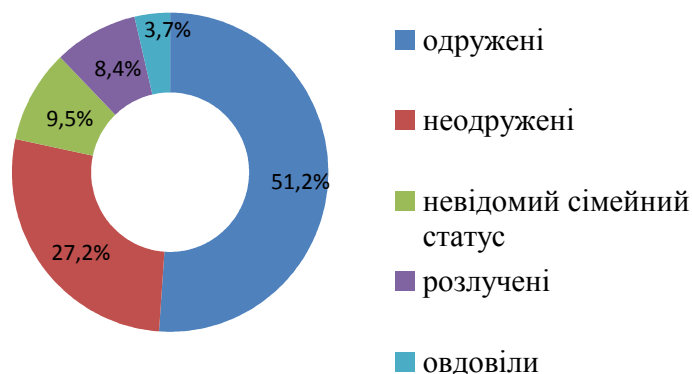

Рис. 3. Розподіл українських мігрантів у Німеччині за сімейним станом на 31.12.2011 р.

Характер розселення українських трудових мігрантів у Німеччині (станом на 2011 р.) відзначається високою локалізацією у кількох федеральних землях: найбільше українців проживає у південно-західній та південній частині Німеччини (табл. 2). Це, зокрема, такі федеральні землі: Північний Рейн-Вестфалія (23 %), Баварія (17,3 %), Нижня Саксонія (8,2 %) та Гессен (7,8 %). Такий розподіл зумовлений відповідними чинниками: Північний Рейн-Вестфалія притягувала українців у потужний Рурський промисловий район, Баварія відзначається стійкими культурними (насамперед, релігійними) традиціями та зв'язками з Україною, федеральні землі Гессен та Нижня Саксонія приваблюють українських мігрантів високим рівнем промислового розвитку та інформаційних технологій.

Серед усіх трудових мігрантів у Німеччині найбільше мігрантів з України проживає у північно-східній частині Німеччини, у землях Мекленбург-Передня Померанія (5,73 %), Бранденбург (5,42 %), Саксонія (5,32 %) та Тюрінгія (4,03 %). Найменше українців від іноземного населення ФРН виявлено в північних та південно-східних землях, зокрема у Бремені (1,58 %), Гамбурзі (1,58 %), Північному Рейн-Вестфалії (1,50 %), Гессені (1,39 %) та Баден-Вюртембургу (1,01 %) (рис. 4).

На території Німеччини функціонує організація четвертої хвили мігрантів, завдання якої – захист прав українських мігрантів, створення інформаційного простору для них, культурно-просвітницька діяльність, розповсюдження літератури українською мовою та про Україну, виховання дітей у недільних школах, формування позитивного іміджу України. За сприяння громадських організацій у січні 2012 р. в Німеччині демонструвався фільм про українських мігрантів.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., в Україні налічується 33,3 тис. етнічних німців, які проживають у вісімнадцяти областях та АР Крим. Найбільше їх зосереджено на території Дніпропетровської (16,9 % загальної кількості українських німців), Донецької (16,7 %), Одеської (9,4 %), Закарпатської (9,2 %), Луганської (5,2 %) областей та АР Крим (6,2 %). Переважна більшість етнічних німців повернулася у Німеччину до 2000 р. Однак і дотепер цей процес повільно триває. У 2011 р. на свою етнічну територію виїхало 4454 німців з України (на основі програми легалізації німців та євреїв, репресованих із Німеччини у 1939–1940 рр.).

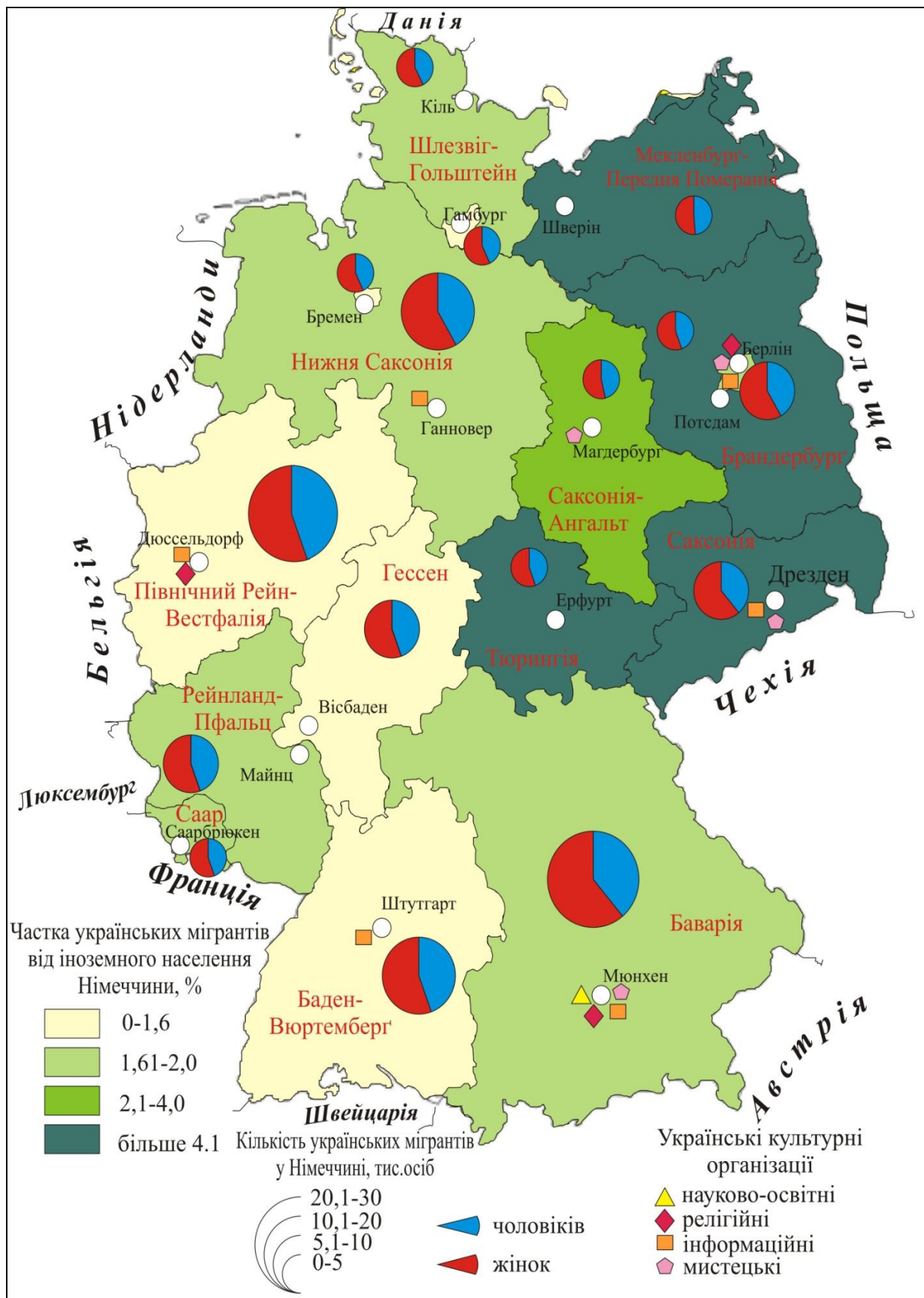

Рис. 4. Розселення українців у Німеччині у 2011 р.

Таблиця 2

Розселення українських трудових мігрантів
у Німеччині станом на 01.01.2012 р.*

№ з/п	Федеральні землі	Всього осіб	Чоловіків	Жінок	Частка українських мігрантів від іноземного населення, %
	<i>Німеччина</i>	<i>123 300</i>	<i>46 334</i>	<i>76 966</i>	<i>1,67</i>
1	Баден-Вюртемберг	13 147	4 523	8 624	1,01
2	Баварія	21 302	7 778	13 524	1,73
3	Берлін	8 523	3 171	5 352	1,74
4	Бранденбург	3 720	1 323	2 397	5,42
5	Бремен	1 319	491	828	1,58
6	Гамбург	3 893	1 448	2 445	1,58
7	Гессен	9 678	3 395	6 283	1,39
8	Мекленбург-Передня Померанія	2 301	1 006	1 295	5,73
9	Нижня Саксонія	10 136	3 844	6 292	1,85
10	Північний Рейн-Вестфалія	28 310	11 223	17 087	1,50
11	Рейланд-Пфальц	5 332	1 886	3 446	1,70
12	Саар	1 476	589	887	1,69
13	Саксонія	6 223	2 491	3 732	5,32
14	Саксонія-Ангальт	3 021	1 271	1 750	2,03
15	Шлезвіг-Гольштейн	2 893	1 090	1 803	1,94
16	Тюрінгія	2 026	805	1 221	4,03

* Джерело: Федеральне статистичне управління Німеччини

Трудова міграція з Німеччини в Україну вкрай незначна. Загальна кількість німецьких мігрантів в Україні протягом п'яти останніх років залишалася стабільною, у 2011 р. налічувала 231,7 тис. осіб (табл. 3). У структурі міграції домінують приватні поїздки. Обсяг ділового туризму порівняно з докризовим 2008 р. зменшився майже у два рази. Проте значно збільшилася кількість німців, які залишилися на постійне місце проживання та працевлаштувалися. Здебільшого це німецькі громадяни, які працюють у центрах германістики та компаніях із німецьким капіталом.

Таблиця 3

Обсяг міграцій з Німеччини в Україну в 2006–2011 рр., осіб

Роки	Всього осіб	у тому числі за видами міграцій						
		ділова	туризм	приватна	навчання	працевлаштування	міграція на постійне місце проживання	культурний та спортивний обмін
2006	215 437	26 916	64 947	110 027	172	76	177	3122
2007	235 479	42 212	60 555	127 175	222	88	274	4953
2008	231 632	44 913	72 446	109 796	223	151	321	3782
2009	213 995	29 486	71 104	107 320	231	458	306	4590
2010	227 725	29 720	75 320	116 729	235	610	843	4268
2011	231 718	23 766	70 112	132 057	199	991	1167	3426

Висновки й перспективи подальших досліджень. Міждержавна міграція населення має чітко виражений домінуючий напрямок з України в Німеччину. Інтенсивність еміграції з України зростає завдяки посиленню зацікавленості ділових кіл України у міждержавній співпраці. Водночас у післякризовий період службові поїздки німців до України помітно скоротилися. Обсяги туристичного обміну майже не змінилися, а особисті контакти між німцями та українцями

пожвавляються. Трудова міграція українців у Німеччину скорочується. Цей процес супроводжується посиленням інтелектуального складника в освітній структурі українських мігрантів. Це результат новітньої імміграційної політики Німеччини та поглиблення кризових процесів в Україні.

Список використаної літератури

1. Міграція в Україні: факти і цифри : статист. зб. – К. : Міжнародна організація з міграції (МОМ), представництво в Україні, 2011.
2. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Міграційні процеси в умовах поліетнічного середовища регіону : зб. наук. пр. / відп. ред. Є. І. Бойко ; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. – Львів : Ін-т регіон. дослідж. НАНУ, 2009. – Вип. 6. (80).
3. Хільчевська І. Г. Суспільно-географічні аспекти зовнішніх зв'язків України та Німеччини : автореф. дис. ... канд. геогр. наук / Ірина Геннадіївна Хільчевська ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 23 с.
4. Дзеркало тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : news.dt.ua.
5. Українське слово [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrslowo.org.ua.
6. Statistisches Bundesamt [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.destatis.de.

Адреса для листування:
79000 м. Львів, вул. П. Дорошенка, 41,
географічний факультет ЛНУ ім. І. Франка,
кафедра економічної і соціальної географії.

Статтю подано до редколегії
01.08.2012 р.

УДК 911.3:65.012.32:504.005

К. П. Наконечний – кандидат географічних наук,
доцент кафедри економічної географії
та екологічного менеджменту Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича

Перспективи та особливості впровадження системи екологічного менеджменту в житлово-будівельних підприємствах м. Чернівці

Роботу виконано на кафедрі економічної географії та екологічного менеджменту ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Менеджмент житлово-будівельних підприємств у своїх цільових та організаційних параметрах було спрямовано на постійний розвиток та вдосконалення виробництва, не враховуючи можливі екологічні наслідки. Із впровадженням системи екологічного менеджменту виробництво розглядається як практична основа створення екологічно безпечного, чистого продукту. Саме з екологічним менеджментом пов'язані активізація та об'єднання існуючих можливостей виробничих систем і засобів для практичного рішення пріоритетних еколого-економічних проблем. Екологізація будівельної індустрії змушує впроваджувати нові стандарти у житлово-будівельних підприємствах. У статті обґрунтовано необхідність, перспективи та результати впровадження системи екологічного менеджменту у ВАТ «Чернівецький домобудівельний комбінат».

Ключові слова: підприємство, менеджмент, система, будівництво, екологічна політика, вплив на довкілля.

Наконечный К. П. Перспективы та особенности внедрения системы экологического менеджмента в строительско-жилищных предприятиях г. Черновцы. Менеджмент строительско-жилищных компаний направлен на постоянное развитие и улучшение, не принимая во внимание возможные экологические последствия. С введением системы экологического менеджмента производство рассматривается в качестве практической основы для создания экологически безопасного, чистого продукта. С управлением окружающей средой, относящиеся к активизации и консолидации существующих возможностей производственных систем и инструментов для практического решения приоритетных экологических и экономических проблем. Экологизация строительной индустрии требует внедрение новых стандартов в строительско-жилищных